IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 24. Issue 01. Oktabr, 2026

TALABALARNING INGLIZ TILIDA OG‘ZAKI NUTQ KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Raximova Shoxsanam Nosirjon qizi
Namangan viloyati, Namangan shahar,
46- maktab o‘qituvchisi
https://doi.org/10.5281/zenodo.23133191

Annotatsiya. Mazkur tezisda raqamli ta’lim muhitida oliy ta’lim talabalarining ingliz tilida og‘zaki nutq ko‘nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish masalasi xorijiy ilmiy tajribalar asosida yoritilgan. Tadqiqotda virtual reallik asosidagi vaziyatli muloqot, avtomatik nutqni tanish va talaffuzni tahlil qilish vositalari, sun’iy intellekt yordamidagi og‘zaki nutq baholashi, elektron portfolio, podkast asosidagi baholash, xalqaro virtual almashinuv, raqamli materiallar majmuasi hamda onlayn taqdimot faoliyatining pedagogik imkoniyatlari tizimlashtirilgan. Raqamli vositalarning o‘zi emas, balki ularni autentik vazifa, takroriy nutqiy mashq, mezonli teskari aloqa va refleksiya bilan integratsiyalash og‘zaki nutq rivojlanishining asosiy sharti ekanligi asoslangan. Xorijiy natijalarni umumlashtirish asosida vaziyat yaratish, nutqiy tayanch berish, raqamli mashq, avtomatik va insoniy teskari aloqa, elektron portfolio hamda refleksiv baholash bosqichlaridan iborat integrativ metodik mexanizm taklif etilgan.

Kalit so‘zlar: raqamli ta’lim muhiti, ingliz tili, og‘zaki nutq, virtual reallik, avtomatik nutqni tanish, elektron portfolio, raqamli baholash, kommunikativ kompetensiya, vaziyatli ta’lim, refleksiya.

Kirish

Raqamlashtirish jarayoni oliy ta’limning tashkiliy shakllarini o‘zgartirish bilan birga, chet tilini o‘qitishning didaktik tabiatiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ilgari ingliz tilidagi og‘zaki nutq asosan auditoriyada o‘qituvchi tomonidan tashkil etiladigan savol-javob, juftlikdagi dialog, matnni qayta hikoya qilish yoki qisqa taqdimot orqali rivojlantirilgan bo‘lsa, hozirgi raqamli muhit talabaning gapirish faoliyatini vaqt va makon jihatidan kengaytirish imkonini bermoqda. Talaba darsdan tashqari paytda ovozli topshiriq bajarishi, virtual vaziyatda rol ijro etishi, o‘z talaffuzini avtomatik tizim yordamida tekshirishi, nutqiy mahsulotini elektron portfolioga joylashtirishi va keyinchalik uni oldingi natijalari bilan taqqoslashi mumkin. Shu sababli raqamli ta’lim muhitini faqat elektron darslik yoki videoma’ruza bilan tenglashtirish metodik jihatdan tor yondashuv hisoblanadi.

Og‘zaki nutq ko‘nikmasi murakkab va ko‘p tarkibli kompetensiya bo‘lib, unda talaffuz, lug‘at, grammatika, ravonlik, fikrning mantiqiy tashkil etilishi, muloqotga kirishish, tinglovchining javobiga mos reaksiya ko‘rsatish hamda vaziyatga mos nutq strategiyasini tanlash bir vaqtning o‘zida namoyon bo‘ladi. Talaba grammatik qoidani bilishi yoki yetarli lug‘at zaxirasiga ega bo‘lishi mumkin, biroq real muloqot vaziyatida fikrni tez va izchil shakllantirish qobiliyati yetarli rivojlanmagan bo‘lsa, kommunikativ natija past bo‘lib qoladi. Raqamli ta’lim vositalarining asosiy imkoniyati ham aynan nazariy til bilimini takroriy, vaziyatli va refleksiv nutq faoliyatiga aylantirish uchun qo‘shimcha sharoit yaratishidadir.

Bugungi oliy ta’limda talabalar ingliz tilidan faqat kundalik suhbat uchun emas, balki akademik va kasbiy ehtiyojlar uchun ham foydalanishi kerak. Ular seminar va konferensiyalarda fikr bildirish, xorijiy hamkor bilan videomuloqot qilish, loyihani taqdim etish, savolga spontan javob berish, muammoni izohlash, dalil keltirish va o‘z nuqtai nazarini himoya qilish kabi vazifalarni bajaradilar. Shu jihatdan og‘zaki nutqni rivojlantirish metodikasi darsdagi sun’iy dialoglardan real kommunikativ faoliyatga yaqinlashishi zarur. Virtual muhit, videomuloqot, podkast, ovozli forum, sun’iy intellekt asosidagi nutq tahlili va elektron portfolio ana shu yaqinlashuvni ta’minlash mumkin bo‘lgan vositalardir.

Xorijiy tadqiqotlarda raqamli vositalarning og‘zaki nutqqa ta’siri bir xil emasligi ham ko‘rsatilmoqda. Masalan, virtual reallik ayrim tadqiqotlarda ravonlik, lug‘at, talaffuz va grammatik ko‘rsatkichlarni yaxshilagan bo‘lsa [1], boshqa ishlar virtual reallikning o‘zi barcha nutq ko‘rsatkichlarini avtomatik tarzda oshirmasligini, natija topshiriq dizayni va o‘qituvchi rahbarligiga bog‘liqligini ko‘rsatadi [7]. Xuddi shuningdek, avtomatik nutqni tanish tizimi talaffuzni mustaqil mashq qilish uchun qulay sharoit yaratadi, biroq talabalar tizim xatosiga qanday javob berishi va noto‘g‘ri tanilgan so‘zni qayta aytishga qanchalik tayyorligi o‘quv natijasiga ta’sir qiladi [2]. Bu holatlar raqamli texnologiya ta’lim metodikasining o‘rnini bosa olmasligini, aksincha, puxta loyihalangan metodik tizim ichida samarali bo‘lishini ko‘rsatadi.

Mazkur tezisning maqsadi avvalgi yondashuvlarni takrorlamasdan, raqamli ta’lim muhitida ingliz tilidagi og‘zaki nutqni rivojlantirishning virtual vaziyat, avtomatik talaffuz tahlili, elektron portfolio, raqamli baholash va refleksiya bilan bog‘liq yo‘nalishlarini xorijiy tajriba asosida tizimlashtirish hamda oliy ta’lim uchun integrativ metodik mexanizm taklif etishdan iborat. Ushbu maqsadga erishishda raqamli vositaning texnik imkoniyatidan ko‘ra uning didaktik funksiyasi, ya’ni talaba nutqini qanday harakatga keltirishi, qanday teskari aloqa berishi va keyingi faoliyatga qanday ta’sir ko‘rsatishi asosiy tahlil birligi sifatida olindi.

Tadqiqot materiallari va usullari

Tadqiqot nazariy-qiyosiy xarakterga ega bo‘lib, unda 2024-yilda nashr etilgan va raqamli muhitda ingliz tilidagi og‘zaki nutqni rivojlantirish bilan bevosita bog‘liq bo‘lgan xorijiy ilmiy ishlar tahlil qilindi. Manbalarni tanlashda uchta mezon qo‘llandi: birinchidan, tadqiqot oliy ta’lim yoki katta yoshdagi chet tili o‘rganuvchilari kontekstiga yaqin bo‘lishi; ikkinchidan, raqamli texnologiya og‘zaki nutq, talaffuz, taqdimot yoki nutqiy baholash bilan bevosita bog‘langan bo‘lishi; uchinchidan, maqolada pedagogik jarayon yoki natijani tushuntirishga imkon beruvchi empirik yoki sifat ma’lumotlari mavjud bo‘lishi. Natijada virtual reallik, avtomatik nutqni tanish, elektron portfolio, podkast asosidagi baholash, raqamli materiallar, virtual almashinuv, sun’iy intellekt asosidagi nutq baholashi hamda raqamli vositalarga talabalar munosabatini o‘rgangan manbalar tanlandi [1–10].

Tahlilda nazariy tahlil, mazmuniy qiyoslash, pedagogik umumlashtirish, funksional tasniflash va modellashtirish usullaridan foydalanildi. Har bir manbada raqamli vosita qanday o‘quv vazifasini bajargani, talabaning qaysi og‘zaki nutq komponentiga ta’sir qilgani, teskari aloqa qanday tashkil etilgani, mustaqil ta’limga qanday imkon yaratgani va qaysi cheklovlar aniqlangani o‘rganildi. Bu yondashuv turli texnologiyalarni “eng yaxshi vosita” tamoyili bo‘yicha reyting qilishni emas, balki ularning turli didaktik vazifalarga mos funksiyalarini aniqlashni ko‘zda tutadi.

Og‘zaki nutq rivojlanishini tahlil qilishda to‘rtta blok ajratildi. Birinchi blok lingvistik ko‘rsatkichlar bo‘lib, talaffuz, grammatik aniqlik, lug‘atning mosligi va nutq ravonligini qamrab oladi. Ikkinchi blok kommunikativ ko‘rsatkichlar: muloqotni boshlash, davom ettirish, savolga javob qaytarish, fikrni aniqlashtirish va suhbatdosh bilan hamkorlik qilishdan iborat. Uchinchi blok metakognitiv ko‘rsatkichlar bo‘lib, talabaning o‘z nutqini kuzatishi, xatolarini anglab tuzatishi va keyingi maqsadini belgilashini ifodalaydi. To‘rtinchi blok affektiv ko‘rsatkichlar – ishonch, xavotir, motivatsiya va muloqotga tayyorlikdir. Raqamli metodika ana shu to‘rtta blokning o‘zaro bog‘liqligi nuqtai nazaridan baholandi.

Mazkur tezisda yangi eksperimental raqamlar yaratilmagan. Keltirilgan sonli natijalar faqat tahlil qilingan xorijiy tadqiqotlarda berilgan ma’lumotlarga tayangan holda qo‘llanildi. Bu yondashuv metodik xulosalarni empirik dalillar bilan bog‘lash, shu bilan birga boshqa ta’lim muhiti uchun natijalarni ehtiyotkorlik bilan moslashtirish imkonini beradi. Xorijiy tajribadan to‘g‘ridan-to‘g‘ri nusxa ko‘chirish emas, balki uning pedagogik mexanizmini aniqlash va O‘zbekiston oliy ta’limi sharoitiga tatbiq etilishi mumkin bo‘lgan tarkibiy elementlarni ajratish tadqiqotning asosiy metodologik tamoyili sifatida belgilandi.

Natijalar va muhokama

Virtual reallik va vaziyatli nutq faoliyati

Raqamli ta’lim muhitida og‘zaki nutqni rivojlantirishning istiqbolli yo‘nalishlaridan biri virtual reallik asosida vaziyatli muloqot tashkil etishdir. Oddiy auditoriya mashg‘ulotida “mehmonxonada xona bron qilish”, “restoranda buyurtma berish” yoki “xalqaro uchrashuvda o‘zini tanishtirish” kabi vaziyatlar rolli o‘yin orqali yaratiladi. Virtual muhit esa vizual makon, obyektlar va ishtirokchilarni birlashtirib, vaziyatni kontekstual jihatdan boyitadi. Yan, Lowell va Yang tomonidan Xitoy universitetining birinchi bosqich ingliz tili yo‘nalishi talabalarida o‘tkazilgan tadqiqotda 16 talaba sakkizta rolli nutq mashg‘ulotini virtual muhitda bajargan. Yakuniy baholashda umumiy og‘zaki nutq ko‘rsatkichi, jumladan ravonlik, lug‘at, talaffuz va grammatika bo‘yicha sezilarli o‘sish qayd etilgan [1].

Mazkur tajribaning metodik jihatdan muhim tomoni virtual reallikning o‘zi emas, balki “vaziyatli ta’lim” tamoyilidir. Talaba til birligini alohida yodlab, keyin tasodifan qo‘llamaydi; aksincha, ma’lum vaziyatda maqsadga erishish uchun undan foydalanishga majbur bo‘ladi. Masalan, aeroportdagi rolda talaba ro‘yxatdan o‘tish, yo‘nalishni so‘rash, hujjatni tushuntirish yoki muammoni izohlashga doir nutqiy harakatlarni bajaradi. Bunda til shakli kommunikativ vazifaning ichida o‘zlashtiriladi. Shu sababli virtual muhitning eng katta pedagogik qiymati o‘quvchini “til mashqi”dan “nutqiy harakat”ga o‘tkazishidadir.

Biroq virtual reallikni barcha holatda samarali deb qabul qilish to‘g‘ri emas. Hung, Chen va Chien biznes ingliz tili og‘zaki kurslarida virtual reallikdan foydalanishni o‘rgangan kvazi-eksperimental tadqiqotda texnologiya ayrim affektiv va nutqiy ko‘rsatkichlarda foyda bergan bo‘lsa-da, uning natijasi vazifaning tuzilishi va talabalar tajribasiga bog‘liq ekanini ko‘rsatadi [7]. Bu xulosa muhim metodik prinsipni beradi: virtual muhit darsning “bezagi” bo‘lib qolmasligi kerak. Agar topshiriq oddiy matnni takrorlashdan iborat bo‘lsa, uch o‘lchamli muhitning o‘zi yuqori kommunikativ natija bermaydi. Shuning uchun virtual vazifa muammo, rol, vaqt cheklovi, ma’lumot yetishmasligi yoki sherik bilan kelishuv zarurati kabi real muloqot omillarini o‘z ichiga olishi lozim.

Oliy ta’lim sharoitida virtual reallikni joriy etish qimmat uskunalar bilan cheklanib qolmasligi kerak. Yan va hammualliflar tadqiqotida ham ish stoli orqali kiriladigan virtual platformadan foydalanilgan [1]. Bu tajriba virtual muhitning didaktik mohiyati qurilmaning qanchalik murakkab ekanligida emas, balki talabaga realga yaqin kontekst, hamkorlik va qayta aloqa yaratishida ekanini ko‘rsatadi. Shu bois O‘zbekiston oliy ta’limida virtual simulyatsiya elementlarini to‘liq bosh kiyimlar bo‘lmasa ham, interfaol ssenariy, 360 darajali video, onlayn rol o‘yini yoki virtual xona orqali tashkil etish mumkin.

Avtomatik nutqni tanish va talaffuzni mustaqil rivojlantirish

Og‘zaki nutqni rivojlantirishda talabalar ko‘pincha talaffuz va fonetik xatolar bo‘yicha yetarli miqdorda individual teskari aloqa ololmaydilar. Guruhda o‘qituvchi har bir talabaga bir xil vaqt ajratishi qiyin. Avtomatik nutqni tanish tizimlari talabaning aytgan nutqini matnga aylantirish va tizim tomonidan noto‘g‘ri tanilgan birliklar orqali talaffuzdagi ehtimoliy muammolarni ko‘rish imkonini beradi. Inceoglu, Chen va Lim 46 nafar ingliz tili o‘rganuvchisining olti mustaqil mashq seansidagi xatti-harakatlarini ekran yozuvlari orqali tahlil qilgan [2]. Tadqiqot o‘rganuvchilar tizim noto‘g‘ri tanigan so‘zni ba’zan qayta aytishi, ba’zan e’tiborsiz qoldirishi va ayrim hollarda bir necha urinishdan keyin ham tuzata olmasligini ko‘rsatgan.

Bu natija avtomatik nutq tizimidan foydalanishda “tizimga gapir – ball ol” sxemasi yetarli emasligini ko‘rsatadi. Talabaga xatoga qanday munosabat bildirish bo‘yicha strategiya o‘rgatilishi zarur. Masalan, tizim so‘zni noto‘g‘ri tanisa, talaba darhol uch marta takrorlash o‘rniga avval urg‘u, tovush birikmasi yoki nutq tezligini tahlil qilishi, keyin qayta aytishi mumkin. Shu tariqa avtomatik tanish vositasi oddiy tekshiruvchi emas, refleksiv mashq vositasiga aylanadi. O‘qituvchi esa haftalik natijalar asosida ko‘p takrorlanayotgan talaffuz muammolarini aniqlab, auditoriya mashg‘ulotida maqsadli fonetik yordam beradi.

Avtomatik nutqni tanish tizimining yana bir afzalligi talabaga ko‘p urinish huquqini berishidir. An’anaviy og‘zaki javobda talaba noto‘g‘ri aytgan so‘zi bo‘yicha darhol baho olishi mumkin; raqamli mashqda esa u natijani qayta ko‘rib, takroran sinab ko‘radi. Biroq bu jarayon “mukammal aksent”ga erishish maqsadiga aylantirilmasligi lozim. Asosiy mezon talaffuzning tushunarliligi va kommunikativ maqsadga xizmat qilishidir. Nutqni tanish tizimi ayrim aksentlarga nisbatan xatoga yo‘l qo‘yishi mumkinligi sababli avtomatik natijani yakuniy pedagogik hukm deb qabul qilish mumkin emas. Shu sababli mashinaviy teskari aloqa o‘qituvchi va talabaning o‘z-o‘zini baholashi bilan to‘ldirilishi kerak.

Metodik jihatdan talaffuz mashqlarini umumiy nutq bilan bog‘lash muhim. Agar talaba faqat alohida so‘z yoki gapni tizimga takrorlasa, fonetik aniqlik oshishi mumkin, biroq real nutqda ravonlik va mazmunni tashkil etish rivojlanmasligi ehtimoli bor. Shuning uchun avtomatik talaffuz mashqidan keyin o‘sha birliklar ishtirok etadigan qisqa monolog, dialog yoki taqdimot topshirig‘i berilishi maqsadga muvofiq. Bunda talaba “to‘g‘ri talaffuz qilish”dan “tushunarli va tabiiy gapirish”ga o‘tadi.

Sun’iy intellekt asosidagi nutq baholashi va uning chegaralari

Avtomatik nutqni tanishning rivojlangan shakli sun’iy intellekt asosidagi nutq baholash tizimlaridir. Bunday tizimlar talaffuzdan tashqari, taqdimot, o‘qib berish, nutq tezligi yoki

tuzilishi bo‘yicha ham raqamli fikr bildirishi mumkin. Zou va hammualliflar beshta universitetdagi 366 nafar chet tili o‘rganuvchisining EAP Talk deb nomlangan nutqni baholash tizimidan foydalanish tajribasini o‘rgangan [8]. Ishtirokchilar tizimni qulaylik, mustaqil mashq va motivatsiya nuqtai nazaridan ijobiy baholagan; ular talaffuz, grammatik aniqlik, fikrni tashkil etish, o‘qib berish va taqdimot ko‘nikmalarida foyda ko‘rganini bildirganlar. Shu bilan birga, ovozni tanish aniqligi, bahoning ishonchliligi va izohlarning yetarli darajada batafsil emasligi kabi muammolar ham aniqlangan [8].

Ushbu natija sun’iy intellekt teskari aloqasini pedagogik jihatdan ikki darajaga ajratish zarurligini ko‘rsatadi. Birinchi daraja tezkor texnik teskari aloqa bo‘lib, talaba uni mustaqil mashq vaqtida oladi. Ikkinchi daraja izohli pedagogik teskari aloqa bo‘lib, bunda o‘qituvchi talabaning fikrni tashkil etishi, kommunikativ strategiyasi va auditoriyaga ta’siri kabi murakkab tomonlarini sharhlaydi. Mashina birinchi darajada vaqtni tejashi mumkin, ammo ikkinchi darajadagi mazmuniy va kontekstual baholashda insoniy tahlil zarur bo‘lib qoladi.

Shuningdek, avtomatik baholashdan olingan raqamli ballni talabaning haqiqiy kommunikativ kompetensiyasi bilan to‘liq tenglashtirish tavsiya etilmaydi. Og‘zaki muloqot – bu faqat akustik signal emas; unda vaziyat, suhbatdosh, maqsad, madaniy norma, hazil, tanaffus, qayta ifodalash va muloqotni boshqarish kabi unsurlar mavjud. Shu bois sun’iy intellekt tizimi talabaning takroriy mashq qilishini osonlashtirishi va ayrim til xususiyatlari bo‘yicha indikator berishi mumkin, biroq yakuniy baholashda real suhbat yoki taqdimot bilan tekshirilishi lozim.

Oliy ta’limda bunday vositani samarali joriy etish uchun talabalarga raqamli bahoning tabiati tushuntirilishi kerak. Tizim tomonidan past ball berilishi har doim ham noto‘g‘ri nutqni anglatmasligi, aksincha, texnik tanish xatosi bo‘lishi mumkin. Talaba avtomatik fikrni mutlaq hukm deb qabul qilsa, noto‘g‘ri teskari aloqa uning ishonchiga salbiy ta’sir etishi ehtimoli mavjud. Shuning uchun “avtomatik baho – o‘z-o‘zini tahlil – o‘qituvchi tekshiruvi” uchligi eng maqbul pedagogik mexanizm hisoblanadi.

Elektron portfolio: natijadan rivojlanish dinamikasiga o‘tish

Raqamli ta’lim muhitining muhim imkoniyatlaridan biri og‘zaki nutqni bir martalik imtihon bilan emas, vaqt davomida yig‘iladigan dalillar orqali baholashdir. Elektron portfolio talabaning turli davrlarda tayyorlagan audio yozuvi, videotaqdimoti, dialogi, nutqiy refleksiyasi, tengdoshlar izohi va o‘qituvchi fikrlarini yagona raqamli to‘plamda saqlash imkonini beradi. Esmaeilee ingliz tili o‘qituvchilarining elektron portfolioga munosabatini sifat metodlari orqali o‘rgangan tadqiqotida portfolioning o‘quvchida mas’uliyat va egalik hissini shakllantirishi, o‘z-o‘zini va tengdoshini tahlil qilishni kuchaytirishi hamda o‘qituvchining o‘z metodikasini qayta ko‘rishiga yordam berishini ko‘rsatadi [3].

Elektron portfolioning og‘zaki nutq uchun eng katta qiymati “birinchi variant” va “takomillashtirilgan variant”ni ko‘rinadigan qilishidir. Masalan, talaba semestr boshida ikki daqiqalik tanishtiruv nutqini yozadi. Oradan olti hafta o‘tib shu mavzu yoki o‘xshash murakkablikdagi vazifani qayta bajaradi. Ikkala yozuv portfolioda saqlanadi va talaba ravonlik, talaffuz, so‘z tanlash hamda pauzalardagi o‘zgarishni o‘zi tahlil qiladi. Natijada baholash faqat “hozirgi daraja”ni emas, “qanday o‘sish yuz berdi?” savolini ham qamrab oladi.

Portfolio metodikasi o‘z-o‘zini baholashni mazmunli tashkil etishga imkon beradi. Talaba har bir yozuvdan keyin qisqa refleksiya yozadi yoki ovozli izoh qoldiradi: qaysi qism yaxshi

chiqdi, qayerda to‘xtab qoldi, qanday yangi iboradan foydalandi, keyingi safar nimani yaxshilash kerak. Bu jarayon metakognitiv ko‘nikmalarni rivojlantiradi. Talaba o‘qituvchining tashqi nazoratidan asta-sekin o‘z nutqini boshqarishga o‘tadi. Shu ma’noda elektron portfolio raqamli saqlash papkasi emas, balki o‘quvchining rivojlanish tarixini aks ettiruvchi pedagogik mexanizmdir.

Shu bilan birga, portfolioni haddan tashqari hujjatlashtirish vositasiga aylantirishdan saqlanish kerak. Har bir darsdagi barcha nutqiy mahsulotni yuklash talabani charchatishi va mazmunli refleksiyani kamaytirishi mumkin. Eng maqbul yondashuv – rivojlanish bosqichlarini ifodalovchi tanlab olingan namunalarni saqlash. Masalan, semestr davomida diagnostik nutq, ikki oraliq topshiriq, guruhli taqdimot va yakuniy individual nutq portfolioga kiritiladi. Har bir ishga aniq mezon asosida qisqa refleksiya biriktiriladi.

Podkast va og‘zaki nutqni autentik baholash

Og‘zaki nutqni raqamli muhitda baholashning yana bir shakli – talabalar tomonidan podkast tayyorlashdir. Perry Tokio universiteti kontekstida uchinchi bosqich talabalari bilan o‘tkazgan tadqiqotida podkastni akademik og‘zaki nutqni baholash shakli sifatida sinab ko‘rgan [4]. Talabalar guruhlarda mavzu tanlagan, ma’lumot izlagan, nutqni rejalashtirgan, yozuv amalga oshirgan va tahrir qilgan. Tadqiqot podkast shakli talabalarning motivatsiyasi va o‘ziga ishonchini qo‘llab-quvvatlagani, ular nutqni an’anaviy taqdimotga qaraganda tabiiyroq va zamonaviy kommunikatsiya amaliyotiga yaqinroq deb qabul qilganini ko‘rsatadi [4].

Podkastning metodik afzalligi shundaki, unda nutqiy mahsulot birdaniga tayyor bo‘lib qolmaydi. Talaba suhbat mavzusini tanlaydi, savol va argumentlarni rejalashtiradi, sherik bilan rollarni taqsimlaydi, yozuvni tinglaydi, keraksiz qismlarni qisqartiradi va ba’zan ayrim bo‘laklarni qayta yozadi. Natijada og‘zaki nutq rejalashtirish, spontanlik va tahrir qilishning o‘ziga xos kombinatsiyasiga aylanadi. Bunday ish ayniqsa akademik va kasbiy muloqotda kerak bo‘ladigan fikrni strukturaviy bayon qilish, boshqa fikrga javob berish va suhbatni mazmunan davom ettirish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Biroq podkastni baholashda texnik sifat til ko‘nikmasidan ustun qo‘yilmasligi kerak. Qimmat mikrofon yoki professional montaj imkoniyati bor talaba yuqori baho olishi, oddiy qurilmadan foydalangan talaba esa pastroq baholanishi adolatli emas. Shu sababli baholash mezonlari asosan nutqning ravonligi, mazmuniy izchilligi, muloqot tabiiyligi, talaffuzning tushunarliligi, leksik-grammatik moslik va hamkorlikka qaratilishi lozim. Texnik bezaklar minimal ulushga ega bo‘lishi yoki umuman baholanmasligi mumkin.

Podkastni individual monolog sifatida emas, muloqot shaklida tashkil etish ayniqsa foydali. Savol-javob, munozara, intervyu yoki ikki nuqtai nazarni solishtirish formatida talabalar tayyor matnni o‘qishdan ko‘ra realroq kommunikativ faoliyatga kirishadilar. O‘qituvchi skriptdan to‘liq o‘qishni cheklashi, faqat tayanch reja va kalit so‘zlardan foydalanishga ruxsat berishi mumkin. Bu usul talabaning nutq ishlab chiqarish tezligi va mazmunni real vaqt rejimida tashkil qilish qobiliyatini yaxshiroq namoyon etadi.

Raqamli materiallar majmuasi va situativ muloqot

Raqamli ta’limda bitta vositaga bog‘lanish o‘rniga turli raqamli materiallarni yagona kommunikativ vazifa atrofida birlashtirish ham samarali yo‘nalishdir. Salih va Omar Omon oliy

ta’lim muassasasidagi 37 nafar talaba ishtirokida TED ma’ruzalari, raqamli posterlar, qisqa filmlar va gazeta karikaturalari kabi materiallardan birgalikda foydalanishni o‘rgangan [5]. Tadqiqot talabalarning bunday materiallarga ijobiy munosabatini va ular situativ gapirishni rag‘batlantirishini ko‘rsatgan. Ayniqsa, vizual materiallar suhbatni boshlash, fikrni sharhlash va turli talqinlarni muhokama qilish uchun qulay turtki vazifasini bajargan [5].

Mazkur tajriba og‘zaki nutq darsidagi “kontent muammosi”ga yechim beradi. Ko‘pincha talabaga “shu mavzuda gapiring” deyiladi, biroq uning gapirish uchun yetarli mazmuniy materiali bo‘lmaydi. Raqamli materiallar esa til ishlab chiqarishdan oldin fikr uchun xomashyo beradi. Masalan, qisqa videoni ko‘rgan talaba sabab va oqibatni izohlaydi; raqamli poster asosida muammoni tavsiflaydi; karikaturadagi g‘oyani talqin qiladi; ma’ruzaning fikriga qo‘shilish yoki e’tiroz bildirish orqali argument ishlab chiqadi. Shunday qilib, gapirish vazifasi “til topish” bilan birga “fikr topish”ni ham yengillashtiradi.

Turli materiallarni bir darsda qo‘llashning maqsadi vizual xilma-xillik yaratish emas, balki kognitiv jarayonlarni bosqichma-bosqich murakkablashtirish bo‘lishi kerak. Masalan, avval poster asosida faktni tasvirlash, keyin qisqa video asosida sababni tushuntirish, so‘ng ikki manbani solishtirish va yakunda muammo bo‘yicha shaxsiy pozitsiyani himoya qilish mumkin. Bu ketma-ketlik tasvirlashdan tahlil va argumentatsiyaga o‘tadi. O‘z navbatida og‘zaki nutq ham oddiy gap tuzishdan murakkab fikrni izchil bayon qilish darajasiga rivojlanadi.

Pikhart, Klimova va Al-Obaydi Chexiya, Tayvan va Iroqdagi universitet talabalarining chet tilini o‘rganishda raqamli vositalardan foydalanish odatlari va qoniqish darajasini o‘rgangan [9]. Natijalar talabalarning raqamli resurslarga qiziqishi yuqori bo‘lishi mumkinligini ko‘rsatsa-da, bu holat pedagogik natija bilan avtomatik teng emas. Talaba ilovani yoqtirishi – u orqali chuqur kommunikativ ko‘nikma rivojlanayotganini anglatmaydi. Shuning uchun vosita tanlashda “talaba buni yoqtiradimi?” savoli bilan bir qatorda “bu vosita talabani qanday nutqiy faoliyatga olib kiradi?” savoli ham markaziy o‘rinda turishi lozim.

Virtual almashinuv va madaniyatlararo og‘zaki muloqot

Raqamli ta’lim muhiti talabaning faqat o‘z guruhdoshlari bilan emas, boshqa mamlakat yoki madaniyat vakillari bilan ham muloqot qilishiga imkon beradi. Virtual almashinuv va elektron tandem shakllari aynan shu imkoniyatga asoslanadi. Canals elektron tandem doirasidagi og‘zaki muloqotlarda madaniyatlararo ma’noni muzokara qilish jarayonini o‘rgangan [6]. Bunday almashinuvda talaba faqat grammatik jihatdan to‘g‘ri gapirishga emas, balki suhbatdoshning ijtimoiy-madaniy nuqtai nazarini tushunish, tushunmovchilikni aniqlashtirish va o‘z mazmunini qayta ifodalashga majbur bo‘ladi. Bu og‘zaki nutqning real kommunikativ tabiatiga juda yaqin faoliyatdir.

Virtual almashinuvning didaktik afzalligi oldindan tayyorlangan javoblar yetarli bo‘lmaydigan muloqot vaziyatini yaratishidir. Talaba boshqa ishtirokchining qanday savol berishini, qaysi fikrga e’tiroz bildirishini yoki qaysi so‘zni tushunmasligini oldindan to‘liq bilmaydi. Shu sababli izohlash, qayta so‘rash, soddalashtirish, misol keltirish va suhbatni tiklash kabi kompensator strategiyalar faol ishlaydi. Ana shu strategiyalar yuqori darajadagi kommunikativ kompetensiyaning muhim tarkibi hisoblanadi.

Oliy ta’limda virtual almashinuvni alohida xalqaro loyiha sifatida tashkil etish shart emas. Ikki universitet o‘qituvchisi o‘z guruhlari o‘rtasida bir necha haftalik kichik muloqot moduli

tuzishi mumkin. Masalan, talabalar dastlab o‘z universiteti va ta’lim tajribasini tanishtiradi, keyin muayyan ijtimoiy yoki kasbiy masalani muhokama qiladi, yakunda hamkorlikda qisqa taqdimot tayyorlaydi. Har bir bosqichdan keyin talabalar qaysi iboralar muloqotni osonlashtirgani va qaysi tushunmovchiliklar yuzaga kelganini refleksiya qiladi. Bunday model til va madaniyatlararo kompetensiyani bir vaqtning o‘zida rivojlantirish imkonini beradi.

Onlayn taqdimot va akademik og‘zaki nutq

Oliy ta’lim talabasi uchun og‘zaki nutqning muhim turi akademik taqdimotdir. Al-khresheh tomonidan Saudiya Arabistonidagi ingliz tili o‘rganuvchilari bilan o‘tkazilgan kvazi-eksperimental tadqiqot taqdimotga asoslangan faoliyat og‘zaki nutq ko‘rsatkichlarini rivojlantirishga xizmat qilishini ko‘rsatgan [10]. Taqdimot faqat monolog emas; u materialni tanlash, tuzish, tushuntirish, auditoriyani kuzatish va savollarga javob berishni birlashtiradi. Raqamli muhitda esa bunga ekran almashish, vaqtni boshqarish, masofadagi auditoriya bilan aloqa va texnik uzilishlarda nutqni davom ettirish kabi yangi talablar qo‘shiladi.

Onlayn taqdimot metodikasida natijadan ko‘ra tayyorgarlik sikliga ko‘proq e’tibor berish maqsadga muvofiq. Talaba avval bir daqiqalik qisqa “sinov nutqi” yozadi, so‘ng mezon asosida o‘zini baholaydi. Keyingi bosqichda reja va kalit iboralar ishlab chiqiladi. Uchinchi bosqichda kichik guruh oldida taqdimot qilinib, savol-javob sinovdan o‘tkaziladi. Yakuniy taqdimotdan so‘ng esa video yozuv portfolioga kiritiladi va refleksiya tayyorlanadi. Bunda bir vazifa bir necha ta’lim funksiyasini bajaradi: nutqni rejalashtirish, talaffuz, ravonlik, auditoriya bilan aloqani boshqarish va o‘z-o‘zini baholash.

Onlayn taqdimotda tayyor matnni o‘qish muammosi alohida e’tibor talab qiladi. Slaydga katta hajmda matn joylashtirish va uni ovoz chiqarib o‘qish talabaning real gapirish ko‘nikmasini aks ettirmaydi. Shuning uchun slaydda faqat kalit so‘z, sxema, jadval yoki tasvirlardan foydalanish, to‘liq matnni esa cheklash metodik jihatdan to‘g‘ri. O‘qituvchi baholash mezoniga “auditoriyaga murojaat”, “fikrni o‘z so‘zi bilan bayon qilish” va “savolga spontan javob” kabi indikatorlarni kiritishi mumkin.

Raqamli baholashni formatif jarayonga aylantirish

Raqamli muhitdagi og‘zaki nutq topshiriqlarining katta qismi faqat yakuniy bahoga xizmat qilsa, talaba xatoni tuzatish va yangi strategiyani sinab ko‘rish imkonidan mahrum bo‘ladi. Shuning uchun baholashni o‘rganish jarayonining ichiga kiritish zarur. Elektron portfolio, avtomatik talaffuz tahlili, podkast va video taqdimotning barchasi formatif baholash tamoyili asosida birlashtirilishi mumkin. Bunda talaba avval vazifani bajaradi, mezon asosida fikr oladi, natijani tahlil qiladi va qayta bajaradi. Baholash shundan keyingina rivojlantiruvchi vositaga aylanadi.

Raqamli baholashning samarali modeli uchta manbadan teskari aloqa olishni ko‘zda tutadi. Birinchisi – avtomatik tizim: u talaffuz, nutq tezligi yoki ayrim formal ko‘rsatkichlar bo‘yicha darhol javob beradi. Ikkinchisi – tengdoshlar: ular muloqotning tushunarliligi, qiziqarliligi va auditoriyaga ta’siri bo‘yicha fikr bildiradi. Uchinchisi – o‘qituvchi: u til va kommunikativ vazifa o‘rtasidagi moslikni, mazmunning aniqligini va rivojlanish strategiyasini tahlil qiladi. Ushbu uch manba bir-birini takrorlamasdan, turli funksiyani bajarishi kerak.

Baholash mezonlari talaba uchun topshiriqdan oldin ma’lum bo‘lishi muhim. Masalan, ravonlik mezoni “tez gapirish” deb emas, “fikrni keraksiz uzoq to‘xtashlarsiz davom ettirish” tarzida izohlanishi mumkin. Talaffuz mezoni “aksentsiz gapirish” emas, “tinglovchi uchun tushunarli talaffuz va urg‘u” sifatida belgilanadi. Muloqot mezoni “ko‘p gapirish” bilan emas, savolga mos javob, suhbatdosh fikriga reaksiya va muloqotni davom ettirish qobiliyati bilan o‘lchanadi. Ana shunday aniq mezon raqamli teskari aloqaning o‘quv qiymatini oshiradi.

Integrativ metodik mexanizm

Xorijiy tajribalarni umumlashtirish natijasida raqamli ta’lim muhitida ingliz tilidagi og‘zaki nutqni rivojlantirish uchun olti bosqichli integrativ metodik mexanizm taklif etiladi. Birinchi bosqich – kommunikativ vaziyatni yaratish. O‘qituvchi mavzuni abstrakt savol sifatida emas, maqsad, rol va natijaga ega vazifa shaklida beradi. Masalan, talaba xalqaro loyiha jamoasiga qo‘shilgan yangi a’zo sifatida o‘z taklifini tushuntirishi, mijoz bilan muammoni hal qilishi yoki ilmiy g‘oyani uch daqiqada taqdim etishi mumkin. Zaruratga ko‘ra vaziyat virtual muhit, video, raqamli poster yoki boshqa autentik manba bilan boyitiladi.

Ikkinchi bosqich – nutqiy va mazmuniy tayanch. Talabaga tayyor matn berilmaydi; aksincha, vazifani bajarish uchun zarur kalit iboralar, muloqot formulalari, talaffuzi qiyin birliklar va mazmuniy manbalar taqdim etiladi. Bu bosqichning maqsadi mustaqil nutqni almashtirish emas, kognitiv yukni muvozanatlashdir. Pastroq darajadagi talaba gapirish jarayonida bir vaqtning o‘zida so‘z, grammatika va fikr izlashga majbur bo‘lmasligi uchun qisqa tayanchlardan foydalanadi. Daraja oshgani sari tayanchlar qisqartiriladi.

Uchinchi bosqich – raqamli mustaqil mashq. Talaba avtomatik nutqni tanish vositasida muhim birliklarning talaffuzini sinaydi, sun’iy intellekt baholash tizimida qisqa javobini tekshiradi yoki ovozli yozuv tayyorlab, o‘zini tinglaydi. Bu bosqichda maqsad mukammal natija olish emas, asosiy muammolarni oldindan ko‘rishdir. Talaba masalan, tez-tez takrorlanadigan pauza, noto‘g‘ri urg‘u yoki juda uzun gaplarni aniqlaydi. Mashq natijasi keyingi real muloqotga tayyorgarlik vazifasini bajaradi.

To‘rtinchi bosqich – autentik yoki yarim autentik muloqot. Talaba juftlik, kichik guruh, virtual almashinuv ishtirokchisi yoki o‘qituvchi bilan nutq vazifasini bajaradi. Bu bosqichda oldindan yozilgan to‘liq matndan foydalanish cheklanadi, chunki maqsad real vaqt rejimida nutq yaratishni rivojlantirishdir. Savol-javob, rol almashtirish, qaror qabul qilish yoki kelishuvga erishish kabi elementlar vazifaga kiritiladi. Shu tariqa muloqot bir tomonlama monologdan o‘zaro ta’sirga o‘tadi.

Beshinchi bosqich – ko‘p manbali teskari aloqa va elektron portfolio. Talaba o‘z yozuvini portfolioga joylashtiradi, avtomatik natijani saqlaydi, tengdosh va o‘qituvchi fikrini oladi. Teskari aloqa juda ko‘p bo‘lmasligi kerak; har bir vazifa uchun ikki yoki uch ustuvor maqsad tanlanadi. Masalan, bir vazifada ravonlik va talaffuz, keyingi vazifada fikrning tashkil etilishi va muloqot strategiyasi markazda bo‘lishi mumkin. Bunday selektiv yondashuv talabani xatolar ro‘yxati bilan ortiqcha yuklashning oldini oladi.

Oltinchi bosqich – refleksiya va qayta ijro. Talaba o‘zining birinchi va keyingi variantini taqqoslaydi, qaysi tavsiya real o‘zgarish berganini aniqlaydi va keyingi nutqiy maqsadini belgilaydi. Qayta ijro metodikaning muhim jihatidir, chunki teskari aloqa keyingi faoliyatda ishlatilmasa, u faqat ma’lumot bo‘lib qoladi. Masalan, talabaga “nutq juda tez” deb aytilgach, u

shu nutqni qayta yozib, maqsadli pauzalarni qo‘llaydi. Shundagina teskari aloqa o‘quv natijasiga aylanadi.

Taklif etilgan mexanizmda o‘qituvchi markaziy nazoratchidan o‘quv jarayonini loyihalovchi mutaxassisga aylanadi. U qaysi raqamli vosita zamonaviy yoki mashhur ekaniga qarab emas, qaysi didaktik muammoni hal qilishiga qarab tanlov qiladi. Agar guruhda spontan gapirish sust bo‘lsa, virtual muloqot va ma’lumot yetishmasligiga asoslangan vazifa tanlanadi. Agar talaffuz bo‘yicha individual mashq yetishmasa, avtomatik nutqni tanish vositasi qo‘shiladi. Agar o‘quvchi o‘z rivojlanishini ko‘rmasa, elektron portfolio va qayta yozuvlar tizimi tashkil etiladi. Shu yo‘l bilan texnologiya maqsad emas, metodik muammoning vositasiga aylanadi.

Metodikani joriy etishning pedagogik shartlari

Raqamli og‘zaki nutq metodikasini oliy ta’limga joriy etishda birinchi shart – texnologik tenglikni hisobga olishdir. Barcha talabada bir xil tezlikdagi internet, kuchli kompyuter yoki pullik dastur bo‘lmasligi mumkin. Shu sababli majburiy vazifalar imkon qadar oddiy telefon yoki odatiy brauzerda bajariladigan vositalarga tayangan bo‘lishi kerak. Yuqori texnologik vositalar esa muqobil yoki universitet infratuzilmasi orqali taqdim etiladigan shaklda qo‘llanishi maqsadga muvofiq. Aks holda baholash til kompetensiyasini emas, texnik imkoniyatdagi farqni aks ettirib qolishi mumkin.

Ikkinchi shart – raqamli savodxonlikni til kompetensiyasidan alohida ko‘rishdir. Talaba ingliz tilida yaxshi gapirishi mumkin, biroq yangi platformani ishlatishni bilmasligi uning natijasini pasaytirishi mumkin. Shuning uchun yangi vositani baholanadigan topshiriqqa kiritishdan oldin qisqa texnik sinov va mashq o‘tkazilishi zarur. O‘qituvchi ham vositaning asosiy sozlamalari, ma’lumotlarni saqlash va maxfiylik talablari bilan tanish bo‘lishi kerak. Bu ayniqsa ovoz va video yozuvlari yig‘iladigan elektron portfolio yoki sun’iy intellekt tizimlarida muhimdir.

Uchinchi shart – akademik halollik va mualliflikni ta’minlashdir. Raqamli nutq topshirig‘ida talaba tayyor matnni sun’iy intellektdan olib, yodlab aytishi yoki boshqa shaxs ovozidan foydalanishi ehtimoli mavjud. Buni faqat nazoratni kuchaytirish bilan emas, topshiriq dizayni orqali kamaytirish mumkin. Shaxsiy tajriba, darsda muhokama qilingan konkret vaziyat, ma’lumotlar asosida tezkor savol-javob va keyingi aniqlashtiruvchi savollar tayyor matnni ko‘chirib ishlatish imkonini kamaytiradi. Yakuniy bahoda tayyor mahsulot bilan bir qatorda jarayon dalillari – reja, dastlabki yozuv va refleksiya ham hisobga olinishi mumkin.

To‘rtinchi shart – raqamli xavfsizlik va psixologik qulaylikdir. Har bir talaba o‘z videosini ochiq internetga joylashtirishga tayyor bo‘lmasligi mumkin. Shu sababli audio va video topshiriqlar yopiq ta’lim platformasi, himoyalangan bulut yoki faqat guruh a’zolari ko‘ra oladigan muhitda saqlanishi kerak. Talabaga qaysi materialni kim ko‘rishi va qancha muddat saqlanishi aniq tushuntiriladi. Psixologik xavfsizlik bo‘lmasa, raqamli yozuv talabani ko‘proq xavotirga solib, tabiiy nutqni cheklashi mumkin.

Beshinchi shart – metodik muvozanat. Raqamli vositalar auditoriyadagi jonli muloqotni kamaytirish emas, ko‘paytirish uchun xizmat qilishi lozim. Masalan, talaffuz mashqini talaba uyda avtomatik tizim bilan bajaradi, auditoriya vaqti esa munozara, rol o‘yini va savol-javobga ajratiladi. Shunda raqamli vosita oddiy mashqlarni individual makonga chiqarib, o‘qituvchi va guruh bilan bo‘ladigan qimmatli vaqtni yuqori darajadagi kommunikativ faoliyat uchun

bo‘shatadi. Bu aralash metodika raqamlashtirishning eng maqbul didaktik ko‘rinishlaridan biri hisoblanadi.

Oltinchi shart – natijalarni muntazam monitoring qilish. Talaba portfoliodagi yozuvlar, avtomatik tahlil natijalari va rubrika ballari orqali o‘z rivojlanishini ko‘rib borishi kerak. O‘qituvchi esa guruh darajasida qaysi ko‘rsatkichlar sust rivojlanayotganini aniqlaydi. Agar talabalar talaffuzda o‘sib, lekin muloqotni davom ettirishda qiyinchilik qilayotgan bo‘lsa, keyingi modulda interaktiv vazifalar ulushi oshiriladi. Shu tariqa raqamli ma’lumotlar faqat hisobot uchun emas, metodik qaror qabul qilish uchun ishlatiladi.

Xulosa

Raqamli ta’lim muhitida talabalarning ingliz tilida og‘zaki nutq ko‘nikmalarini rivojlantirish masalasi texnologiyani darsga qo‘shish bilangina hal bo‘lmaydi. Xorijiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, virtual reallik realga yaqin vaziyat yaratadi, avtomatik nutqni tanish talaffuzni ko‘p marta mustaqil sinashga imkon beradi, sun’iy intellekt asosidagi baholash tezkor ko‘rsatkich beradi, elektron portfolio rivojlanish dinamikasini ko‘rinadigan qiladi, podkast va onlayn taqdimot esa nutqni autentik mahsulot shakliga olib chiqadi [1–5, 8, 10]. Ularning har biri turli didaktik muammoni hal qiladi; shu bois yagona vositani universal yechim sifatida ko‘rish metodik jihatdan asosli emas.

Tahlil natijasida raqamli vositalarning samaradorligini belgilovchi uchta asosiy omil ajratildi. Birinchisi – autentik yoki maqsadli kommunikativ vazifa. Talaba faqat platforma bilan ishlamasligi, balki u orqali biror real nutqiy maqsadga erishishi kerak. Ikkinchisi – takroriy va ko‘p manbali teskari aloqa. Talaba avtomatik tizim, tengdosh va o‘qituvchi fikrini muvofiqlashtirib, keyingi urinishda ishlatishi zarur. Uchinchi omil – refleksiya va rivojlanish dalillarini saqlash. Elektron portfolio ana shu jarayonni uzluksiz qiladi va baholashni bir martalik natijadan rivojlanish jarayoniga aylantiradi.

Taklif etilgan “kommunikativ vaziyat – nutqiy tayanch – raqamli mustaqil mashq – autentik muloqot – ko‘p manbali teskari aloqa – elektron portfolio va qayta ijro” mexanizmi raqamli ta’lim muhitining asosiy imkoniyatlarini yagona metodik tizimga birlashtiradi. Ushbu modelda texnologiya talabaning o‘rniga gapirmaydi, balki ko‘proq gapirish, xatoni ko‘rish, qayta urinish va o‘z rivojlanishini boshqarish uchun sharoit yaratadi. O‘qituvchi esa raqamli vositalarni didaktik maqsadga mos tanlaydi va ularning natijasini real muloqot bilan bog‘laydi.

O‘zbekiston oliy ta’limi sharoitida ushbu yondashuvni bosqichma-bosqich joriy etish mumkin. Dastlab oddiy ovozli topshiriq, elektron portfolio va mezonli teskari aloqa tizimidan boshlash, keyinchalik avtomatik nutqni tanish, xalqaro virtual almashinuv va virtual vaziyatlar bilan kengaytirish maqsadga muvofiq. Bunda raqamli tenglik, maxfiylik, akademik halollik va o‘qituvchilarning raqamli-metodik kompetensiyasi doimiy e’tiborda bo‘lishi kerak. Natijada raqamli muhit ingliz tili darsining tashqi qo‘shimchasi emas, talabaning og‘zaki nutqini auditoriya va mustaqil ta’limda uzluksiz rivojlantiradigan integrativ pedagogik makonga aylanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yan W., Lowell V.L., Yang L. Developing English language learners' speaking skills through applying a situated learning approach in VR-enhanced learning experiences // Virtual Reality. 2024. Vol. 28. Article 167. DOI: 10.1007/s10055-024-01061-5.
2. Inceoglu S., Chen W.H., Lim H. Monitoring student behavior in autonomous automatic speech recognition-based pronunciation practice // System. 2024. Vol. 124. Article 103387. DOI: 10.1016/j.system.2024.103387.
3. Esmaeilee S. English language teachers' attitudes toward using electronic portfolio on Iranian EFL learners' speaking: a grounded theory approach // Language Testing in Asia. 2024. Vol. 14. Article 11. DOI: 10.1186/s40468-024-00283-3.
4. Perry S. Podcasting as a form of assessment: increasing student motivation in academic English-speaking assessment // Language Testing in Asia. 2024. Vol. 14. Article 15. DOI: 10.1186/s40468-024-00288-y.
5. Salih A.A., Omar L.I. Enhancing EFL learners' engagement in situational language skills through clustered digital materials // Frontiers in Education. 2024. Vol. 9. Article 1439104. DOI: 10.3389/feduc.2024.1439104.
6. Canals L. Lost in translation: intercultural understanding in oral interactions in an e-tandem virtual exchange // Language and Intercultural Communication. 2024. Vol. 24, No. 6. P. 649–663. DOI: 10.1080/14708477.2023.2298902.
7. Hung S.-T.A., Chen W.-J., Chien S.-Y. Virtual reality is not always a cure-all: evidences from a quasi-experiment of EFL business speaking courses // Interactive Learning Environments. 2024. Vol. 32, No. 8. P. 4426–4442. DOI: 10.1080/10494820.2023.2200811.
8. Zou B., Liviero S., Ma Q., Zhang W., Du Y., Xing P. Exploring EFL learners' perceived promise and limitations of using an artificial intelligence speech evaluation system for speaking practice // System. 2024. Vol. 126. Article 103497. DOI: 10.1016/j.system.2024.103497.
9. Pikhart M., Klimova B., Al-Obaydi L.H. Exploring university students' preferences and satisfaction in utilizing digital tools for foreign language learning // Frontiers in Education. 2024. Vol. 9. Article 1412377. DOI: 10.3389/feduc.2024.1412377.
10. Al-khresheh M.H. The role of presentation-based activities in enhancing speaking proficiency among Saudi EFL students: A quasi-experimental study // Acta Psychologica. 2024. Vol. 243. Article 104159. DOI: 10.1016/j.actpsy.2024.104159.